

- Baka, Ł., Basińska, B. A. (2016). Psychometryczne właściwości polskiej wersji Oldenburskiego Kwestionariusza Wypalenia Zawodowego (OLBI). *Medycyna Pracy*, 67(1), 29-41. <https://doi.org/10.13075/mp.5893.00353>
- Bakker, A. B., Demerouti, E. (2008). Towards a model of work engagement. *Career development international*, 13(3), 209-223. <https://doi.org/10.1108/13620430810870476>
- Bańka, A. (2000). Psychologia organizacji. W: J. Strelau (red.). Psychologia. Podręcznik akademicki. (Tom 3, s. 329-331). Gdańsk: GWP
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. W: P.A. Cowan, M. Hetherington (red.), *Family transitions* (s. 111-163). Hillsdale: Erlbaum
- Benson, P. L. (2002). Adolescent development in social and community context: a program of research. *New Directions for New Development*, 95, 123-147. <https://doi.org/10.1002/ym.19>
- Bernstein, B. (1975). *Class, codes and control* (Vol. 3). London: Routledge and Kegan Paul
- Black, K., Lobo, M. (2008). A conceptual review of family resilience factors. *Journal of Family Nursing*, 14(1), 33-55. <https://doi.org/10.1177/1074840707312237>
- Burish, M. (2000). W poszukiwaniu teorii - przemyślenia na temat natury i etiologii wypalenia. W: H. Sęk (red.), *Wypalenie zawodowe - przyczyny, mechanizmy, zapobieganie* (s. 58-82). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- CBOS 2019. Komunikat z badań: Które zawody považamy? Nr 157, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_157_19.PDF (dostęp: 9.04.2024)
- Çeliköz, N. (2010). Basic factors that affect general academic motivation levels of candidate preschool teachers. *Education*, 131(1), 1357-1365. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2009.01.240>
- Chrupała-Pniak, M., Grabowski, D. (2016). Skala motywacji zewnętrznej i wewnętrznej do pracy (WEIMS-PL): wstępna charakterystyka psychometryczna polskiej wersji kwestionariusza Work Extrinsic and Intrinsic Motivation Scale. *Psychologia Społeczna*, 3, 339-355.
- Cooman, R., Gieter, S., Pepermans, R., Du Bois, C., Caers, R., Jegers, M. S. (2007). Graduate teacher motivation for choosing a job in education. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 7(2), 123-136. <https://doi.org/10.1007/s10775-007-9117-5>
- Council of the European Union (2009). Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020). *Official Journal of the European Union*, C 119, 28.05.2009, s. 2-10, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>.
- Deci, E. L., Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-2271-7>
- Demerouti, E., Bakker, A. B. (2008). The Oldenburg Burnout Inventory: A good alternative to measure burnout and engagement. W: J. Halbesleben (Ed.), *Hand-book of stress and burnout in healthcare* (s. 65-78). Hauppauge, NY: Nova Science Publishers
- Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., Schaufeli, W. B. (2001). The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology*, 86, 499-512. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499>

Demerouti, E., Bakker, A. B., Vardakou, I., Kantas, A. (2003). The convergent validity of two burnout instruments. *European Journal of Psychological Assessment*, 19, 12-23.

<https://doi.org/10.1027//1015-5759.19.1.12>

Dobrołowicz, J. (2022). Deprecjacja zawodu nauczyciela w polskim dyskursie prasowym z okresu zdalnej edukacji. *Roczniki Pedagogiczne*, 14(50), 2, 21-34. <https://doi.org/10.18290/rped22142.3>

Dziedziczak-Foltyn, A., Karpińska-Musiał, B., Sarnat-Ciastko, A. (2020). Tutoring drogą do doskonałości akademickiej. Percepcja i implementacja personalizacji kształcenia w polskim szkolnictwie wyższym w latach 2014-2019. Kraków: Impuls

Edukacja i Szkolenia 2020. Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury, Kształcenie i szkolenie 2020: najważniejsze wnioski z posiedzeń grup roboczych ET 2020 w latach 2018-2020, Urząd Publikacji, 2021, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/932334>

Enzmann, D., Schaufeli, W. B., Janssen, P., Rozeman, A. (1998). Dimensionality and validity of the Burnout Measure. *Journal of occupational and organizational psychology*, 71(4), 331-351.

<https://doi.org/10.1111/j.2044-8325.1998.tb00680.x>

Gołębniak, D. B. (2021). Ekspansja uczenia się? Co z nauczaniem? W stronę społeczno-kulturowych podstaw edukacji nauczycieli. Wrocław: Dolnośląska Szkoła Wyższa

Halbesleben, J. R. B., Demerouti, E. (2005). The construct validity of an alternative measure of burnout: Investigating the English translation of the Oldenburg Burnout Inventory. *Work & Stress*, 19(3), 208-220. <https://doi.org/10.1080/02678370500340728>

Hawley, D. R., DeHaan, L. (1996). Toward a definition of family resilience: Integrating life-span and family perspectives. *Family process*, 35(3), 283-298. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1996.00283.x>

Henry, C. S., Sheffield Morris, A., Harrist, A. W. (2015). Family resilience: Moving into the third wave. *Family Relations*, 64(1), 22-43. <https://doi.org/10.1111/fare.12106>

Hernik, K., Malinowska, K., Piwowarski, R., Przewłocka, J., Smak, M., Wichrowski, A. (2014). Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

Herzberg, F. (1987). One more time: How do you motivate employees? *Harvard Business Review*, 65(5), 109-120.

Honneth, A. (2012). Walka o uznanie. Moralna gramatyka konfliktów społecznych, tłum. J. Duraj. Kraków: Zakład Wydawniczy "Nomos"

Kaźmierczak, J., Bulkowski, K. (red.). (2023). Przeczytać i zrozumieć. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w czytaniu - PIRLS 2021. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych <https://doi.org/10.24131/9788367385282>

Konarzewski, K. (2012). TIMSS i PIRLS 2011. Osiągnięcia szkolne polskich trzecioklasistów w perspektywie międzynarodowej. Warszawa: Centralna Komisja Egzaminacyjna Konarzewski, K., Bulkowski, K. (2016). TIMSS 2015. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w matematyce i przyrodzie. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

Konarzewski, K., Bulkowski, K. (2017). PIRLS 2016. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w czytaniu. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych Rada Unii Europejskiej (2014).

Konkluzje Rady z dnia 20 maja 2014 r. w sprawie zapewniania jakości w celu wspierania kształcenia i szkolenia. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 2014/C 183/07, 1-6, <http://chrome-extension://efaidnbnmnibpcajpcglclefindmkaj/>; [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614\(07\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG0614(07))

Kozłowski, W. (2009). Zarządzanie motywacją pracowników. Warszawa: Wydawnictwo CeDeWu.

Kwiatkowska, H. (2008). Pedeutologia. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne

Kwiatkowska, H. (2005). Tożsamość nauczycieli. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne

Kwiatkowski, P. (2019). Pracownicy w rozwojowych ścieżkach zdrowia. O wypaleniu z perspektywy koncepcji "resilience". Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT

Kwiatkowski, P., Jurczyk-Romanowska, E. (2022). A retrospective measure of the quality of family upbringing - a proposition of a new tool. Wychowanie w Rodzinie, 3, 13-28. <https://doi.org/10.61905/wwr/170322>

Leiter, M. P., Maslach, C. (2017b), Burnout and engagement: Contributions to a new vision, Burnout Research, 5, 2017, 55-57. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2017.04.003>

Lewartowska-Zychowicz, M. (2009). Nauczyciel w relacjach wolności i przymusu. W: D. Klus-Stańska, M. Szczepka-Pustkowska (red.). Pedagogika wczesnoszkolna - dyskursy, problemy, rozwiązania (s. 158-169). Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne

Mańkowska, B. (2018). Wypalenie zawodowe. Dylematy wokół istoty zjawiska oraz jego pomiaru. Polskie Forum Psychologiczne, 23(2), 430-445.

Maslach, C. (1993). Burnout: a multidimensional perspective. W: W. Schaufeli, Ch. Maslach i T. Marek (Eds.), Professional burnout: recent developments and research (s. 19-32). London: Taylor & Francis <https://doi.org/10.4324/9781315227979-3>

Maslach, C., Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout, Journal of Occupational Behavior, 2, 99-113. <https://doi.org/10.1002/job.4030020205>

Maslach, C., Jackson, S. E., Leiter, M. P., Schaufeli, W. B., Schwab, R. L. (1996). Maslach burnout inventory. Manual. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press

Maslach, C., Leiter, M. (2005). Banishing burnout: Six strategies for improving your relationship with work. San Francisco: Jossey-Bass.

Maslach, C., Leiter, M. (2008). Early predictors of job burnout and engagement. Journal of Applied Psychology, 3, 498-512. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.93.3.498>

Maslach, C., Leiter, M. (2016). Latent burnout profiles: A new approach to understanding the burnout experience, Burnout Research, 3, 4, 2016, 89-100. <https://doi.org/10.1016/j.burn.2016.09.001>

Maslach, C., Leiter, M. (2017a). New insights into burnout and health care: Strategies for improving civility and alleviating burnout. Medical Teacher, 39, 160-163. <https://doi.org/10.1080/0142159X.2016.1248918>

Maslach, C., Leiter, M. (2021). How to measure burnout accurately and ethically. Harvard Business Review, 7. <https://hbr.org/2021/03/how-to-measure-burnout-accurately-and-ethically>

Maslach, C., Leiter, M. P. (2011). Prawda o wypaleniu zawodowym. Co robić ze stresem w organizacji. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

- Masten, A. S., Monn, A. R. (2015). Child and family resilience: A call for integrated science, practice, and professional training. *Family Relations*, 64(1), 5-21. <https://doi.org/10.1111/fare.12103>
- Meyer, J. P., Gagné, M. (2008). Employee Engagement From a Self-Determination Theory Perspective. *Industrial and Organizational Psychology*, 1, 60-62. <https://doi.org/10.1111/j.1754-9434.2007.00010.x>
- Mojsa-Kaja, J., Golonka, K., Marek, T. (2015). Job burnout and engagement among teachers - work life areas and personality traits as predictors of relationships with work. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health* 2015, 28(1), 102-119. <https://doi.org/10.13075/ijomeh.1896.00238>
- Nowak-Dziemianowicz, M. (2020). *Szkoła jako przestrzeń uznania*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00144>
- Olson, D. H. (2011). FACES IV and the circumplex model: Validation study. *Journal of Marital and Family Therapy*, 37(1), 64-80. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2009.00175.x>
- Penc, J. (2005). *Role i umiejętności menedżerskie: sekrety sukcesu i kariery*. Warszawa: Difin
- Pines, A., Aronson, E. (1988). *Career burnout: Causes and cures*. New York: Free press Prokopczuk, A. (2012). Motywy wyboru zawodu a motywacja do pracy. *Management and Business Administration. Central Europe*, 20, 5, 29-49. <https://doi.org/10.7206/mba.ce.2084-3356.28>
- Pyżalski, J. (2010). Skutki oddziaływania warunków pracy na polskich nauczycieli. W: J. Pyżalski, D. Merecz (red.), *Psychospołeczne warunki pracy polskich nauczycieli. Pomiędzy wypaleniem zawodowym a zaangażowaniem* (s. 31-46). Kraków: Impuls
- Ranking prestiżu zawodów i specjalności. 2023. <https://swresearch.pl/ranking-zawodow>
- Reykowski, J. (1992). Procesy emocjonalne. Motywacja. Osobowość. W: T. Tomaszewski (red.), *Psychologia ogólna* (s. 59-113). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Rusiecki, J. (1997). Motywy wyboru zawodu. *Edukacja i Dialog*, 1, 43-46. http://edukacjaidialog.pl/archiwum/1997,95/styczen,125/motywy_wyboru_zawodu,544.html
- Ryan, M. N., Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>
- Santinello, M. (2008). *LBQ Link Burnout Questionnaire. Manuale*. Firenze: Giunti O.S. Organizzazioni Speciali
- Schaufeli, W. B., Maslach, C., Marek, T. (2018). *Professional Burnout. Recent Developments in Theory and Research*. London: Routledge <https://doi.org/10.1201/9780203741825>
- Sitek, M. (2020). (red.) *TIMSS 2019. Wyniki międzynarodowego badania osiągnięć czwartoklasistów w matematyce i przyrodzie*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych
- Steinberg, L., Elmen, J. D., Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60 (6), 1424-1436. <https://doi.org/10.2307/1130932>

Taylor, Ch. (1992). Multiculturalism and "The Politics of Recognition". Princeton: Princeton University Press

Walczak, D. (2012). Początkujący nauczyciele. Raport z badania jakościowego. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych

Walsh, F. (2016). Family resilience: A developmental system framework. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(3), 313-324. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1154035>

Williams, K. D. (1997). Social ostracism. W: R. M. Kowalski (Ed.), *Aversive interpersonal behaviors* (s. 133-170). New York: Plenum Press https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9354-3_7

Wiłkomirska, A. (2002). Zawodowe i społeczno-polityczne orientacje nauczycieli. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak"

Wiłkomirska, A., Zielińska, A. (2013). Ocena systemu awansu zawodowego nauczycieli w Polsce. Studium empiryczne. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego <https://doi.org/10.31338/uw.9788323518259>

Witkowski, L. (2009). Wyzwania autorytetu w praktyce społecznej i kulturze symbolicznej. Kraków: Impuls

Zalewska-Bujak, M. (2022). Źródła i przestrzenie deficytów satysfakcji zawodowej nauczycieli. *Horyzonty Wychowania*, 21(59), 21-31. <https://doi.org/10.35765/hw.2022.2159.04>

Zamorska, B. (2018). Interwencje formatywne w i dla inkluzji. Podejście kulturowo-historycznej teorii działalności. W: B. D. Gołębiak, M. Pachowicz (red.), *Ku inkluzji społeczno-kulturowej w szkole. Od pedagogiki klasy do pedagogiki włączającej* (s. 133-148). Poznań-Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej

Zawadzka, A. (2010). (red.) *Psychologia zarządzania w organizacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Zimbardo, P., Gerrig, R. J. (2021). *Psychologia i życie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Zimbardo, P., Johnson, R. L., McCann, V. (2010). *Psychologia. Kluczowe koncepcje. Motywacja i uczenie się*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Akty prawne

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity: Dz.U. z 2023, poz. 984 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022, poz. 1730)

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 sierpnia 2017 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli (tekst jednolity: Dz.U. z 2020, poz. 1289)

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (tekst jednolity: Dz.U. z 2021, poz. 890)

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 6 września 2022 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz.U. z 2022, poz. 1914)

Strony WWW

https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_157_19.PDF

Ipsos | Global Trustworthiness Index 2023, s. 8

<https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-11/ipsos-global-trustworthiness-index-2023.pdf>

Główny Urząd Statystyczny, 2021, <https://stat.gov.pl/infografiki-widzety/infografiki/infografika-dzien-edukacji-narodowej-dzien-nauczyciela-14-10-2021,15,7.html>